

MÓDNÍ A MODERNÍ V ARCHITEKTUŘE RODINNÉHO DOMU

„*Módou si podmaníme svět.*“

Jean-Baptiste Colbert, markýz de Seignelay

Když v redakci pro dnešní číslo časopisu objednali článek s tímto předznamenáním, okamžitě jsem si vzpomněl na dávnou příhodu, kterou mi v dobách normalizačních vyprávěl přítel, lékař a výzkumník. Zažil ji na ženevském sympóziu o dětské obrně. Jeho kolegou na hotelovém pokoji byl Rus, dosti se spřátelili a jednotlivé přednášky i doplňkové akce navštěvovali spolu. Tak se na závěr pobytu ocitli ve stylové vinárně a bylo na českém doktorovi, aby oželel peníze na džíny pro své dcery, uškudlené z diet, a objednal láhev archivního *Chasselas*. Číšník přinesl láhev, ukázal ji objedávajícímu, zašrouboval vývrtku, vytáhl zátku a nalil doušek na ochutnání. Pak vytočil zátku, nechal ji ležet v ubrousku na stole, uklonil se a odešel. Rus zvedl zátku a pohráváje si s ní v prstech prohlásil s despektem: „*Chmm... tólka korkovája próbka, u nas užé vsjo iz plástika!*“.

Myslím, že tahle historka velmi dobře ilustruje rozdíl mezi tím, co je módní a tím, co moderní. (V SSSR byl tehdy *módní* plástik, avšak obecně *moderní* zůstal a zůstává korek). Balustrády a obloučková okna na fasádách našich současných rodinných domků či jiné další romantizující anachronismy jsou pro uvažování určitých lidí také *módní*, ale *moderním* architektonickým prvkem by je asi neoznačil vůbec nikdo. Zdá se, že výraz módní můžeme spojit s určitým pejorativním příděchem, je tomu ale tak vždycky? Může módní znamenat také kvalitní? A jak vlastně definovat onen rozdíl mezi módním a moderním? Plánuje-li někdo svůj budoucí dům a chce jej samozřejmě mít co nejlepší - má dát přednost módnosti nebo modernitě?

Mezi módností a moderností existuje skutečně určitá vnější podobnost v tom, že se obě tendence vyznačují změnou a stálým úsilím o nové. Změna je však u módnosti (jinak řečeno módy) cílem, u modernosti prostředkem k dosažení nové, vyšší kvality a racionality v užívání vytvořené skutečnosti. Módní může být jakákoli barva (dnes se např. v architektuře rodinného domu „nosí“ rudohnědá), moderní však může být jen ta barva, která opticky zvýrazňuje a podtrhává jinou, nově povstalou funkční kvalitu (např. bílá či kovově šedé odstíny moderních kuchyní na zvýraznění jejich čistoty, jasů, sterility atd.). A přesně jen v tomhle smyslu může módní znamenat také kvalitní.

Další příklad pro objasnění rozdílu: *módní* dům může být dům beze všeho racionálního smyslu ověšený pseudorokokovou štukaturou, s klasicistickým peristylem z betonových sloupů a „gotickou“ nárožní

vížkou. Stačí, postaví-li si podobný dům třeba pan Julínek či jiná superstar (ne že bych jej z něčeho podobného podezřival!), následovníků najde dozajista dost. *Moderní* však tato stavba není, nepřináší totiž novou kvalitu, pouze vyvětrává staré a notně zpuchřelé postupy ventilem soudobé zbohatlické touhy po sebepotvrzení. *Módní* se mnohdy masově prosadí velmi rychle, během jediné sezóny (v oblečení či hudbě) nebo dekády (v architektuře, nábytkové tvorbě), stejně tak rychle také většinou odezní. *Moderní* to mívá těžší právě proto, že postuluje novou vnitřní kvalitu: prosadit třeba úrovněvé spojení vnitřku rodinného domu s exteriérem zahrady a rozšířit tak prostor k životu trvá u nás už více než půlstoletí.

Módnost se na rozdíl od modernosti běžně používá také ve smyslu hodnotícím: v určitých oblastech, např. v oblékání teenagerů, je příslušnost k módní normě tak závazná, že kdo se jí neřídí, bývá vysmíván, ba vyobcován. Říká se tomu dnes být *in*. Překládám si to s trochou škodolibosti: *být uprostřed stáda*. A co módní není, ztrácí pro skupinu i jedince v ní jakoukoli, tedy i užitnou hodnotu. Dva roky starý mobilní telefon, přestože dosud funguje zcela spolehlivě, je beznadějně pasé. A reklamní agentury dělají co mohou, aby v nás tyto vyhraněně povrchní a konzumní postoje utvrzovaly. Před třiceti lety bylo *in* mít na domě balkón (co na tom, že na něm nikdo nikdy neseděl a nerelaxoval?), dnes *bazén* či alespoň *hydromasážní vanu na zahradě*. Nebo vlastní kapli či střelnici, ti chudší pak alespoň Santa Clause s punčochou, šplhajícího po fasádě do okna.

Běžně jsou dnes ovšem výrazy *módní* a *moderní* zaměňovány. Částečně je to dílo výrobců a obchodníků (moderní je oblékat se módně a módní zase může být bydlet v moderním domě...) a jistě tu také hraje roli určitá názorová nevyhraněnost a zmatenost, ba otupělost běžného občana, navyklého na věčnou kulisu mediální masáže a postupně pozbývajícího i obyčejný rozmysl, vlastní našim předkům. Nejlépe si ovšem závadnost takové záměny uvědomíme ve spojeních z „vážných“ oblastí reality: nikdo například neužije spojení módní věda.

Uvedme si teď několik příkladů módnosti a modernosti v oblasti výstavby rodinných domků.

Módní je například zakládat satelity v polích kolem měst. Obytné soubory bez vlastní historie, prezentované ovšem jako bydlení na dobré adrese. Mnohdy nemají žádný urbanistický koncept, něco jako park, náves či hřiště tu zcela chybí, a jedinou či alespoň dominantní koncepční myšlenkou je nahloučit sem co nejvíce domů, aby se investice vyplatila. Často dosti zámožní lidé si tu kupují malé, sotva několikaarové parcely, a realizují na nich rodinné domy příliš velké, dosažitelné jen úzkými uličkami, podél kterých je nějaké stromořadí zhora nemyslitelné. Duch místa se tu pěkně dusí ! Všechno je tu jaksi

umělé, demografická skladba vrstevnická a validita adresy tu stojí na tom, že tamhle stojí dům známého politika - privatizátora a tudy jezdí každé ráno ta nová sasanka z telenovely *Šťěstí pojištěnce* s dětmi do jeslí na Barrandov ! Fakt, psali o tom i v Blesku !

Moderní v tomto případě je obsazovat volné „niky“ v zastavěných územích vesnic a měst. Nehoruji proto z tzv. ekologických důvodů (tzn. aby se nezabírala volná půda), ty jsou pro mě v naší národní situaci (nemnožíme se příliš) vedlejší. Jde mi spíše o obraz našich sídel, kde bezmála polovina domů na každé vesnici zeje prázdnotou a mnohé aktuálně hrozí zřícením, ba se už porouchaly. Stavět tu či přestavovat dává dobrý smysl: ve věku internetu a docházejících zdrojů ropy, ovládaných navíc pomatenými islamisty, může být spoléhání na bezproblémový každodenní odjezd ze satelitu do pětadvacet kilometrů vzdálené kanceláře dosti krátkozraké. Moderní je přinášet sem otevřené, světlé a bezpředsudečné domy, které jsou energeticky úsporné a výrazově přátelské.

Dalším příkladem módnosti je tendence ke zdobení a dekorování. Kolik papíru už bylo popsáno varovnými slovy o tom, že dům nemá zapírat dobu, ve které vznikl, že romantizující hra na historickou notu je kýč, přesto tu dochází ke kultivaci jen velmi, velmi zvolna... Naše náhle svobodná společnost těmito dětskými neduhy opravdu musí projít, to je nepochybné, ale snad každý dbalý architekt se občas skepticky hroutí z pomalosti tohoto pochodu pouští. Příměstská krajina to odnáší opravdu tvrdě !

Ale abychom si rozuměli: neumím říci, že každý dekor je opravdu kýč či dokonce zločin, jak to tvrdíval už Adolf Loos. Vychází-li z tektoniky stavby, je-li proveden slohově správně, ze správných materiálů a na správném pozemku, je-li investor domu dosti movitý i vzdělaný na to, aby stavbu nedegradoval už svými životními způsoby, pokrčím sice rameny, neboť i tak bych plédoval raději za něco jiného, ale takového domu se neštítím. Horší je to s obloukovými plastovými okny se zlatou členicí mřížkou. S podřadnými betonovými kuželkami balustrád slohově nesmyslných proporcí. S prejzy na střechách domů s velikými pásovými okny a talíři satelitů na nich. S těžkopádnými vikýři s profilovanými římsami z močoviny...

A moderní ? Moderní je nezdobit. Nechat působit tvary i materiály v jejich pravé podstatě a kráse. Moderní je upřednostňovat účel před formou, jakkoli to může dnes už po panelákových zkušenostech znít profláknutě. Moderní je přemýšlet a vzdělávat se a ne se nechat unášet plytkými a okopírovanými „panenkami Barbie“, domečky „s cukrovou polevou“. Polygonální apsida pro jídelní stůl obvykle obdélného či kulatého tvaru, zdobící hlavní štítové průčelí do

ulice, je funkční nesmysl, i kdyby nám připadala sebeútlnejší a opravdově šik !

S tím souvisí ovšem i další projev módnosti v architektuře soudobého rodinného domu, totiž tendence ke katalogové volbě domků, které jsou někdy až směšnou zdobnělinou klasické vily z přelomu 19. a 20. stol. Takový model v měřítku 1:2, řeklo by se. Člověk, který se v problematice rodinného bydlení příliš neorientuje, se nechá „nachytat“ dosti snadno, chybí mu totiž proporční odhad. Těší se, že bude mít za své dva milióny vilu, jenže ouha - domek má rozměry chaloupky barometru s panenkou a panáčkem. Dvanáctimetrové ložnice a obývací pokoj o 25 m² - to přece vila není.

Spěchám s vysvětlením: chyba není v rozměrech. Takový obývací pokoj může postačovat opravdu docela dobře. Znam také domky za dva milióny, které jsou po všech stránkách krásnější a funkčnější než domy desetkrát dražší. Socialistickou „rovnot peněženek“ by ve slušné demokracii měla vystřídat „rovnot příležitostí“, snad se jí také dočkáme. Z ní ovšem vyplývá také to, že někdo bude mít na svůj dům řádově (sic !) více prostředků než jiný. Mám rád dobré vily bohatých, je na co koukat. My ostatní si ale nestavme jejich zmenšeniny či napodobeniny z podřadných materiálů. Není to jen hloupě ponížené, je to také nemoderní.

Moderní je něco jiného. Domy, které jsou v principu jiné, vědomé si svých odlišných kvalit. Nemají neúčelné ozdoby a neimitují drahé materiály. Dobrý architekt se ptá: jak mohu dané funkce či potřebného účelu dosáhnout co možná nejjednodušeji (dnes se tomu říká *minimalisticky*). Domy, které se mění v čase. Rostou se zvětšující se rodinou, později se mohou naopak částečně demontovat, zmenšit. Mladému páru po založení rodiny dosti dobře může stačit nějaký čas jeden větší pokoj s kuchyňskou linkou a příslušenstvím jako základní a relativně dosažitelná investice do trojnásobně většího budoucího domu, za pár let k němu přidají další. Kolik takto dobře vymyšlených „stavebnic“ naše katalogy nabízejí ? Investujme raději do kvality jednotlivých použitých materiálů a ovšem do dobrého projektu než do samoučelného dekoru a „romantických“ nápadů.

Projevů módnosti je kolem nás mnoho. Nemohu se zbavit dojmu, že jedním z nich je i bazén, ať už vnitřní nebo zahradní, a také ovšem další zařízení pro trávení volného času. Myslím, že právě tohle může být i moderní, proč ne. Jde jen o to správně odhadnout své opravdové potřeby. Ne každý cítí opravdovou zálibu trénovat podkošové techniky, příliš mnoho basketbalových desek s koši na fasádách našich domů jen osaměle stárne. Ale rozhodně jsme si ji tam nedali proto, že je to módní a hezké, že ne ? Máme dost času a nacházíme dost zalíbení v činnostech, pro které jsme si vybudovali často drahé zařízení ?

Budeme opravdu stolovat na té terase se špalíkovou dlažbou za 4 500 Kč/m² ?

Básníci považují za jednu z nejsmutnějších věcí vypuštěný listopadový rybník. Tvrdím, že vypuštěný bazén vás může sklíčit daleko více. To proto, že předtím, když jste si bazén pořizovali, byla pro vás tahle investice módní. A móda dlouhého trvání věru nemívá.

Ing. arch. Jan Rampich